

выкладанні тэмы "Уласцівасць руху" у сучасным падручніку геаметрыі¹ фармулюецца тэарэма: "Пункты, якія ляжаць на прамой, пры руху пераходзяць у пункты, якія ляжаць на прамой, і захоўваецца парадак іх узаемнага разлічэння". Пасля доказу гэтай тэарэмы, як вывад з яе, даказваецца сцвярдженне аб тым, што фігуры, якія сумяшчаюцца, роўныя. Калі настаўнік праводзіць гэтыя доказы, то часта толькі заблытвае дзяцей. Ём і так зразумела, што калі падручнік з адной парты пакласці на парту суседа, то гэта будзе той самы падручнік. Часта пасля доказу вучні значна з большымі цяжкасцямі рашаюць задачы па гэтай тэме, чым да яго. Таму такія тэарэмы ў класах другога і трэцяга напрамкаў лепш не даказваць, а больш часу і ўвагі ўдзяліць рашэнню задач.

Такі дыферэнцыраваны падыход, што пацвярджаецца педагогічным вопытам работы, дае вельмі добрыя вынікі. І гэта зразумела. У дыферэнцыраваных класах і першага, і другога, і трэцяга ўзроўняў звычайна адводзіцца прыкладна аднолькавая колькасць гадзін (акрамя тэм, уключаных у праграму толькі фізіка-матэматычных класаў) на вывучэнне асобных тэм курса, напрыклад тых жа "плашчаў фігур". За кошт спрашчэння ці апускання строгага доказу ў класах другога і трэцяга ўзроўняў напрацоўваецца вопыт практычнага рашэння канкрэтных задач.

Цікава, што калі пасля заканчэння вывучэння тэмы праводзіцца кантрольная работа, часта сярэдні бал ва ўсіх трох узроўнях ці дыферэнцыраваных класах аказваецца амаль аднолькавым (зразумела, узровень складанасці кантрольных работ у розных класах не супадае).

Усё сказанае не павінна прыводзіць да думкі, што доказы тэарэм з'яўляюцца зусім неістотнымі для большасці вучняў. Але галоўнае ў разуменні той ці іншай тэарэмы ў разнастайнасці прымянення яе ў розных задачах. Як піша Мішчанка, "чым больш будзе рэшана розных задач, у якіх дадзенае паняцце ці тэарэма ўсебакова выкарыстоўваецца, тым лепш і глыбей гэта паняцце ці тэарэма будзе зразумета"². Гэтую думку трэба памятаць пры выкладанні ў класах любога ўзроўню, але дыферэнцыраваны падыход тым і добры, што дае магчымасць рухаць стрэлку "абстрактнасць—канкрэтнасць" у розныя бакі ў залежнасці ад таго, на які ўзровень арыентавана тлумачэнне кожнай канкрэтнай тэмы.

¹ Пагарэлаў А. В. Геаметрыя 7–11. Мн., 1991. С.139.

² Мищенко А. С. // Методологические проблемы преподавания математики. М., 1987. С.82.

В. В. БЕСПРАЗВАННЫ

АБ НАДЗЁННЫХ ПРАБЛЕМАХ ПЕДАГАГІЧНАЙ САМААДУКАЦЫІ ВЫКЛАДЧЫКА ВАЕННАЙ КАФЕДРЫ ВНУ

Працэс рэфармавання арміі Рэспублікі Беларусь, вайсковая практыка прад'яўляюць высокія патрабаванні да ведаў і прафесійнага майстэрства афіцэра-выкладчыка вышэйшай школы. Вырашэнню праблемы павышэння педагогічнага майстэрства выкладчыкаў ваенных кафедраў вышэйшых навучальных устаноў садзейнічае комплекс мерапрыемстваў, прадугледжаных кіруючымі дакументамі па арганізацыі ваеннай падрыхтоўкі студэнтаў у адпаведнасці з канцэпцыяй стварэння нацыянальнай сістэмы неперапыўнай ваеннай адукацыі.

Вырашальнае значэнне для ліквідацыі некаторага разрыву паміж павялічанымі патрабаваннямі да выкладчыцкага саставу і іх педагогічным майстэрствам мае мэтанакіраваная самастойная педагогічная і псіхалагічная падрыхтоўка.

Задача педагогічнай самаадукацыі выкладчыка – не толькі атрымаць нейкую суму ведаў па асновах педагогікі і псіхалогіі вышэйшай школы, але і выпрацаваць педагогічныя перакананні, матывацыю ўдасканалвання ведаў, якія потым рэалізуюцца ў творчай дзейнасці. У гэтым працэсе самаадукацыі і самаўдасканалвання фарміруюцца каштоўнасныя арыентацыі, матывы паводзін, цікавасць да педагогічнай працы.

Практыка паказвае, што многія выкладчыкі ваенных кафедраў займаюцца педагогічнай самаадукацыяй, не выкарыстоўваючы навучальныя дапа-

можнікі па асновах ваеннай педагогікі і псіхалогіі для падрыхтоўкі афіцэраў запасу з ліку студэнтаў, выдадзеныя ўпраўленнем выхаваўчай работы і інфармацыі Міністэрства абароны Рэспублікі Беларусь пры ўдзеле прафесарска-выкладчыцкага саставу ваеннай акадэміі і гістарычнага факультэта Белдзяржуніверсітэта.

Павышэнню эфектыўнасці самастойнага вывучэння асноў ваеннай педагогікі і псіхалогіі, дзяржаўна-прававой падрыхтоўкі з улікам асаблівасцей дзейнасці ваенных кафедраў і ўдасканаленню педагогічнага майстэрства афіцэраў-выкладчыкаў закліканы садзейнічаць спецыяльныя праграмы.

З улікам дыферэнцыраванага падыходу да выкладчыцкага саставу працаваны два тыпы праграм педагогічнай самаадукацыі: 1) для афіцэраў, якія не маюць вопыту педагогічнай дзейнасці на ваеннай кафедры і 2) для выкладчыкаў са стажам педагогічнай працы не менш года, якія ўжо за сваімі праграму пачатковай педагогічнай самаадукацыі. Яна разлічана на два гады самастойнага вывучэння.

Педагогічная самаадукацыя афіцэра з'яўляецца часткай мер па павышэнню прафесійнай кваліфікацыі выкладчыцкага саставу ваенных кафедраў і павінна быць арганічнай часткай структуры камандзірскай і педагогічнай падрыхтоўкі.

Сёння выкладчык вышэйшай школы павінен мець такія асобасныя якасці, як: высокая культура і духоўнасць, прафесійная падрыхтоўка, мэтанакіраванасць, кампетэнтнасць. Усе гэтыя рысы маюць непасрэдна адносіны да характарыстыкі якасцей асобы афіцэра-выкладчыка.

Паспяхова вырашаць задачы навучання і выхавання воінаў можа толькі афіцэр, які валодае скарбамі агульнай і педагогічнай культуры. У псіхалагічным плане педагогічная культура – гэта сінтэз педагогічных перакананняў і майстэрства, педагогічнай этыкі і прафесійна-педагогічных якасцей, стылю працы і адносін афіцэра-выкладчыка да навучання і выхавання падначаленых.

Аснову педагогічнай культуры выкладчыка складае агульная культура. Сувязь паміж імі настолькі непасрэдная, што можна сцвярджаць: педагогічная культура ёсць спецыфічнае праяўленне агульнай культуры ва ўмовах педагогічнай працы. Але педагогічная культура мае і свае спецыфічныя характарыстыкі. Яе фундаментам з'яўляецца склад ведаў, навыкаў, перакананняў і практычных дзеянняў.

Педагогічная культура афіцэра-выкладчыка грунтуецца на дасканалых ведах ваеннай справы і ўменні эфектыўна іх выкарыстоўваць у інтарэсах павышэння якасці вучэбна-выхаваўчага працэсу. Педагогічная культура выяўляе сябе праз педагогічнае майстэрства. Асноўнымі крытэрыямі педагогічнага майстэрства афіцэра-выкладчыка з'яўляюцца: паспяховае выкананне службовых абавязкаў выпускнікамі ваенных кафедраў, высокі ўзровень навукова-метадычнай забяспечанасці вучэбна-выхаваўчага працэсу ва ўсіх відах заняткаў, стабільныя вынікі ў засваенні вучэбнай праграмы студэнтамі, прызнанне аўтарытэта выкладчыка студэнтамі і педагогічным калектывам ваеннай кафедры.

У структуры педагогічнага майстэрства можна вылучыць элементы, уласцівыя вопытным выкладчыкам ваенных кафедраў:

– дакладнае разуменне мэт і задач ваеннай падрыхтоўкі студэнтаў, магчымасцей іх рэалізацыі ва ўмовах ВНУ;

– веданне асноў педагогікі, псіхалогіі, філасофіі, гісторыі, сацыялогіі і іншых гуманітарных навук;

– забеспячэнне адзінства ведаў, перакананняў і дзеянняў;

– высокая асобасная адказнасць за якасць падрыхтоўкі афіцэра запасу з ліку студэнтаў, пастаянны пошук шляхоў павышэння эфектыўнасці мерапрыемстваў, якія праводзяцца, праяўленне шчырай павагі да студэнтаў, актыўныя намаганні перадаць ім свае веды і вопыт;

– фундаментальнае веданне матэрыялу сваёй навучальнай дысцыпліны;

– навуковая арганізацыя працы на ваеннай кафедры, пастаяннае выкананне прынцыпаў навучання і выхавання ў вышэйшай школе і заснаванне на іх сваёй практычнай дзейнасці;

– ўменне выбіраць метадыку выкладання, што найбольш адпавядае мэтам і задачам навучання і выхавання, аптымальна планаваць правядзенне

кожнага занятка і падрыхтоўку да яго з улікам якаснага саставу навучальнага ўзвода;

– займальнае і дасціпнае выкладанне навучальнага матэрыялу, рацыянальнае кіраванне працэсам навучання і выхавання;

– умелае выкарыстанне класна-лабараторнай работы, матэрыяльна-тэхнічнай і палявой базы, трэнажораў і тэхнічных сродкаў навучання і выхавання, электронна-вылічальнай і камп'ютэрнай тэхнікі;

– спалучэнне мэтанакіраванай працы з аналізам складаных пытанняў паўсядзённага жыцця;

– падтрымка педагогічнай накіраванасці зносін і паводзін;

– пастаянная педагогічная самаадукацыя, падмацаванне здароўя;

– педагогічны такт і педагогічная тэхніка, высокая патрабавальнасць і выключна дакладнае выкананне палажэнняў статута пры правядзенні заняткаў, высокая агульная і вайсковая культура паводзін;

– самакрытычны аналіз праведзеных заняткаў, выяўленне і аператыўная ліквідацыя памылак і недахопаў.

Пэралічаныя і іншыя якасці афіцэра-выкладчыка фарміруюцца і ўзмацняюцца ў працэсе навучання і выхавання студэнтаў на ваеннай кафедры ВНУ. Але фундамент педагогічнага майстэрства закладваецца галоўным чынам пры падрыхтоўцы выкладчыка да паўсядзённых заняткаў.

Педагогічнае майстэрства нельга разумець як нейкую нязменную еднасць якасцей выкладчыка. Ацэнка яго працы і патрабаванні да яго ўвесь час змяняюцца. У сувязі з гэтым адной з прымет высокага педагогічнага майстэрства трэба лічыць здольнасць выкладчыка гібка рэагаваць на ўсялякія змены, і ў першую чаргу у навучальных праграмах, арганізацыі навучальна-выхаваўчага працэсу, метадыцы і інш.

Станаўленне пачынаючага выкладчыка лічыцца завершаным, калі ён за своіў змест і метадыку выкладання навучальнай дысцыпліны, умее праводзіць усе віды заняткаў, набыў неабходныя навыкі і ўменні ў распрацоўцы навукова-метадычных матэрыялаў. Валодаючы асновамі педагогічнага майстэрства, кожны выкладчык павінен яго развіваць і ўдасканальваць на працягу ўсёй педагогічнай дзейнасці.

У перыяд падрыхтоўкі выкладчык абавязан самастойна вывучыць праграму пачатковай і агульнай самаадукацыі, а напрыканцы, па жаданню, падрыхтаваць і абараніць дысертацыю кандыдата педагогічных (філасофскіх) навук па адной з актуальных праблем тэорыі і метадыкі ваеннай падрыхтоўкі, ваенна-патрыятычнага выхавання студэнтаў.

Выкладчык ваеннай кафедры ВНУ ўзбройвае студэнтаў не толькі ведамі і практычнымі навыкамі, неабходнымі сучаснаму афіцэру, ён уплывае на іх сваім абліччам, чалавечымі і прафесійнымі якасцямі. Яго інтэлект, высокая вайсковая і педагогічная культура, статутная патрабавальнасць, справядлівасць, яго душэўныя якасці ўспрымаюцца студэнтамі як пэўны ўзор.

Эфектыўнасць дзейнасці ваеннай кафедры ў агульнай структуры грамадзянскай ВНУ залежыць ад калектыўных намаганняў усіх выкладчыкаў кафедры – як афіцэраў запасу, так і страявых афіцэраў, ад умення кожнага з іх мабілізавацца для дасягнення агульнай мэты – сучаснай падрыхтоўкі афіцэраў запасу са студэнтаў. Таму падчас падбору кандыдатаў для педагогічнай працы на ваеннай кафедры неабходна ўлічваць акрамя маральных якасцей, здольнасцей да вайскова-педагогічнай, вынаходніцкай працы, вопыту службы ў войску таксама іх шчырае жаданне працаваць са студэнцкай моладдзю.

У. П. САЎКО

МЕТАДЫЧНАЯ СІСТЭМА МАЎЛЕНЧАГА РАЗВІЦЦА ПРЫ ВІВУЧЭННІ МАРФАЛОГІІ

Сістэма практыкаванняў па развіцці маўлення “характарызуецца наяўнасцю адзінай галоўнай ідэі, ахопам усіх асноўных тыпаў практыкаванняў,